

usnadněna a povznesena, a i v zemi je svoboda, demokratičnost, spravedlnost, péče o kulturní rozvoj a o rozvoj hospodářský i péče o slabší zajištěna. Ale je ku podivu, že v kruzích národních, fašistických, katolických a mezi ctiteli Valdštejnovými je tak značná zaujatost, nedůvěra a až i nepřátelství a zásadní odpor k presidentovi. Do jisté míry lze tomu rozumět. Namnoze jde tu o dva vskutku silně odlišné proudy, které se vzájemně vylučují. Ve Valdštejnovi a Masarykovi jsou ztělesněny znova dva směry, které zápolí o lidstvo již od tisíciletí. Teď v době předvelkonoční je vidíme znázorněny již za doby Kristovy v těch, kteří se kupí kol Piláta, který jim chce propustiti politického vězně a nabízí jim Ježíše: „Ne toho, nýbrž Barabáše“. Byl pak ten Barabáš lupič a lotr. Jen hrstka šla za Ježíšem, ale zástup je nadšen pro Barabáše. Tak za dnů Kristových. A dnes proto není divu, že je ještě tolik lidí nadšených pro Valdštejna a Hitlera, a že nemají porozumění pro ty, kteří jdou za Ježíšem a proto ani pro Masaryka. Oni praví: Ne Ježíš, ale Caesar!

Ale k čemu to vede? Cesta Barabášova, Barkochby a Valdštejnova vedla ke zkáze země i lidu, k zříceninám Jeruzaléma, k Bílé hoře a ke zkáze českého lidu. Ježíš vedl a vede sice mnohými potížemi, nesnáze a utrpením, ale vede výš a výše a k tomu, aby ve světě vzrůstalo uprostřed všeho zla Boží království jako říše spravedlnosti a pokoje a radosti. A ten cíl si stanovil i Masaryk.

Jak my se rozhodneme mezi Valdštejnem a Masarykem? Caesar nebo Ježíš? Valdštýn nebo Masaryk?

Dr. Ferd. Hrejsa.

Jan Kolář

K PĚTISTÉMU VÝROČÍ BITVY U LIPAN 30. KVĚTNA 1434.

Je-li pravda, že zkušeností stává se člověk moudřejší, platí totéž i o vzdělaném národu. Čím je jednotlivci zkušenost jeho, jeho blízkých a předchůdců, tím jsou vzdělanému národu jeho dějiny. Dějepis nedává jen odpovědi na otázku, co, jak, kdy a proč se stalo, nýbrž má býti především souborem zkušeností, z nichž vzdělaný národ bere poučení pro přítomnost i budoucnost. Kdyby toho nebylo, nemuseli bychom dějepisu učit, ba ani o něm badat. Byla by to opravdu „mrtvá minulost“, která nemá pro dnešek a zítřek ceny. Ale dokud platí shora uvedená zásada o zkušenostech moudřejším člověku, bude i dějepis mít své oprávnění pro dnešek a zítřek každého vzdělaného národu. Proto také vzpomínáme význačných dat našich dějin, abychom hledali po-

učení v jejich příčinách a následcích pro potřebu přítomnosti i budoucnosti a nejen abychom zjistili, „jak se to skutečně stalo“. Proto také věříme, že pravdu má Masaryk, učí-li, že žádný skutek náš není lhostejný, ale že naše konání má se díti „sub specie aeternitatis“, ježto každý nese za svoje činy i před budoucností plnou odpovědnost.

Blížící se výročí bitvy u Lipan je takovým datem, uzavírajícím celou epochu, nejdůležitější z našich dějin. Proto dávalo a dává ode dávna příležitost, zamyslet se nad jeho příčinami a následky pro vývoj národa. Otec naší historie, *František Palacký*, současně myšlenkový vůdce celé generace našeho národa na konci minulého století, napsal:

„Není pochyby, že bitva u Lipan způsobila v Čechách převrat veliký a důležitý. Již od samého počátku nepokojův husitských viděli jsme vznikati a ustrojovati se dvojí střed, čili dvojí takořka rodiště, netoliko mínění věroučných, ale i moci válečné, jedno v Praze, druhé na Táboře; jednota národní rozštěpila se ve dvojici, dvě stálice, dvojí takořka slunce uchvacovala všechny ostatní moci co bludice do svých těžišť, kterážto nestýkala se v jednotu, leda pokud proti nim oběma v zápolí zaplanulo slunce třetí. Ku Praze přitulilo se vše, co uznávalo a vzývalo zásadu autority, jakožto hlavní štít společnosti občanské i náboženské; k Táboru zase, co více rozumu svého a svobody osobní v životě veřejném požívatí chtělo, tam převládala šlechta, mistři učení a městský patriciát s lidmi od nich závislymi, zde města, zemané, sedláci a živel demokratický vůbec; co nadbývalo počtu a síly hmotné u oněch, nahrazováno větší ducha energií u těchto. U Lipan poražen a zemdlen jest živel druhý v každém ohledu tak, že přestal býti mocností samostatnou v zemi; slunce Tábora zatmělé navždy stalo se bludicí, točící se zároveň jiným okolo Prahy, jediného napotom středistě národu Českého. Tím navrátily se Čechy předně v politickém ohledu do těch kolejí zase, ve kterýchž byly před početím válek vůbec; aristokracie dosedla opět na první místa ve zřízení zemském a vedla žezlo národa; co dříve zvláště vlivem kněze Prokopa Velikého bylo předčilo a rozhodovalo na sněmích, proměnilo se nyní v pouhou oposici menšiny dosti krotké a neškodné; na hrobě demokracie vzrůstal napotom feudalismus čím dále tím neodolatelněji.“ (*Palacký, III, str. 528—9.*) *Masaryk*, otec české moderní filosofie a vůdce vítězné nynější generace, v *České Otázce*, vyd. z r. 1908, str. 189, napsal: „U Lipan padlo násilí násilím, padla demokracie česká, poražená již svou vlastní rozháraností — Prokop sám napřed s Pražskými se smlouval — a spojenou silou šlechty husitské i katolické a částí měst. Avšak nebylo šlechtě dosti, vyrazit lidu meč Žižkův a palcáty, lid český všecek musil být poroben a právně ztotočen. Usneseno tak v památném r. 1487. Tak tedy kon-

čila reformace, povstavši pro svobodu ducha, zotročením těla i ducha." —

Proti tomuto mínění byly předneseny námitky historické i filosofické. Nemíním zde rozsuzovati, zda mají citáty mnou uvedené pravdu věcnou a úplnou. Zápas vědecký není ukončen, mnoho námitek nemá opodstatnění, ale to vyšetřovali jiní a kryjí se v podstatě s míněním zde citovaným. My se stavíme vědomě za Masaryka i Palackého, za jejich filosofii dějin i filosofii životní, poněvadž chceme v jejich duchu pokračovat svými cestami a prací. Uznáváme ovšem, že zejména Palacký pracoval s pramenným materiálem, který od doby jeho byl rozmnožen i s jiných hledisek přezkoumán, ale základy jeho historického pojetí i konkluse Masarykovy nebyly otřeseny, zejména ne, pokud se týče výkladu o příčinách i následcích bitvy lipanské. Proto můžeme si připomenout tuto událost a vyvoditi z ní poučení pro přítomnost i budoucnost svého jednání bez ohledu na to, co bylo řečeno i jinde. Jsme si také vědomi toho, že historie spočívá ve výkladu faktů a tento výklad či pojetí různé se od sebe podle zálib badatelů a podle jejich vlastního přesvědčení, které určuje *výběr* temat i *výklad*, čili, že ideálem nedostižným zůstává Tacitovo „sine ira et studio“ i v historii. Neboť již výběr pramenů i jejich výklad je či může být individuální a i prameny byly psány s různých hledisek tehdejší doby. Proto „každý dějinný činitel, každá myšlenka jeho i všechno dílo jeho nese na sobě duchovní pečeť své doby: jen s ní a v ní možno mu rozuměti, jen s ní a z ní možno jej vyložit“ (Pekař: Žižka a jeho doba, předmluva k I. dílu). Snahou nepředpojaté historie musí ovšem býti a zůstati „ne quid falsi dicere audeat“, stejně jako „ne quid veri non audeat historia“ (tamtéž).

Pod těmito hledisky sluší posuzovati i vykládati bitvu lipanskou jako závěr válek husitských. Ve světle výkladů Palackého i pozdějších jeho následovníků, jichž přidržel se při svém soudu i Masaryk, je jisto, že příčinou porážky bratří Táborů i Sirotků byla především nevraživost šlechty katolické i husitské i staroměstských Pražanů vůči bratrstvům, jež dlouho trvajících, však vítěznou válkou domohly se rozhodujícího vlivu v zemi. Výkonným orgánem tohoto vlivu byl správce vojska tábořského, Prokop Veliký. Když však počalo k pozvání koncilu basilejského jednání o uvedení Čechů do církve katolické a přijetí Sigmunda za krále — a toto bylo cílem jednání se strany katolické, nic více — přestaly útoky křížáků na Čechy. Tu šlechta obou stran vstoupila zase na historické jeviště, povzbuzována zejména vyslanci koncilu, příšlymi do Čech, kteří především chtěli zmařití náboženské výsledky husitské revoluce tím, že pokusili se rozdělit Čechy či oživití rozdily, jež mezi nimi dotud trvaly, nehledě k silné menšině katolické v zemi také ještě existující.

Z husitských stran nejdále pokročili Táboři jak po stránce

theologické, tak i po stránce politické a sociální, v této aspoň theoreticky. Proto byli také nejhouževnatějšími zastánci reformy církevní a odpůrci papežského universalismu, jemuž s počátku i sám koncil basilejský se vzpíral, ale nakonec přece podlehl. Současně šlechta česká z důvodů stavovských chtěla zvrátiti politické vymoženosti husitské revoluce a obnoviti bývalé řády zemské, podle nichž sama rozhodovala o osudech národa a toužila především uvésti zase krále do země, třebaš i Sigmunda. Těmto snahám, vedeným obratnými papežskými diplomaty, rozdělení Čechové nedovedli odolati. Nevybojovali dosud ani výhradně panství kalicha v zemi české a za posledního a rozhodného boje o ně, u Plzně, sami Táboři podlomili svému vojenskému i politickému vůdci posici vzpourou, vyvolanou hladovými bojovníky, již ne pouze a výhradně „božími“. Není divu, že Prokop rozlícen i otráven vojsko opustil a aspoň na okamžik byl uchvácen zoufalstvím, vida dosud jen negativní výsledky tolikेरých vítězství a námah a dal souhlas, jako člen vlády zemské, k volbě Aleše z Vřeštova na Risenburce vladařem i k obnovení ústavy zemské. Jakmile však zpozoroval, oč vlastně jde šlechtě, a viděl její úskočný a násilný postup k dosažení zvrácení výsledků revoluce i bezohlednost, se kterou lehkomyšlně a sobecky odhazovala nejsilnější podporu nedojednaných dosud požadavků náboženských i zradu mistrů pražských, pochopil, že jeho místo je u bratrstev a postavil se jim opět v čelo, zapomínaje na utrpenou urážku u vědomí, že jde o všechno. Ale bylo již pozdě. Bratrstva svým brutálním postupem a přimíšením se hrstky cizinců vzbudila proti sobě již všeobecný odpor u pokojných usedlých a proto konservativních lidí. Lstivé jednání basilejských vyslanců uchlácholilo bdělost husitů a povzbudilo na druhé straně šlechtu, aby se pokusila o zdolání bratrstev, jež přivedla vrstvy městské demokracie na sněm, tedy k rozhodování politickému a svým složením zastupovala tam i stav selský. U Lipan spojenými patricii staroměstskými (husité novoměstští bojovali s Táboři a Sirotky), plzeňskými a mělnickými, šlechtou husitskou i katolickou byla městská husitská demokracie zničena. Výsledky potvrdily žalostnou chybu, spáchanou jediným stavem na celém národu. Nejen že po stránce náboženské čtyři artykuly teď definitivně zůstaly smutnou troskou, kompakťaty, a další vývoj myšlení náboženského v Čechách byl ohrožen nebo zatlačen na cesty nelegální na dlouhou dobu, nýbrž ztraceny z velké části i politické výsledky revoluce. Stav selský byl hůře ujařmen než před válkami husitskými, Sigmund uveden do země, počestování měst zastaveno a brzo potom vnikající německou reformací zase bylo na postupu němectví. Nejhorší však byl znovu rozbujelý egoism šlechty, která pod zástěrou náboženskou rozvracela vládu Jiřího Poděbradského a zejména za Jagelonců pak otevřeně rozchvacovala jmění koruny i útočila na stav městský, chtějíc

i jej hospodářsky i politicky zneprávniti. A tato tendence stala se směrnicí také pro příštího panovníka — Ferdinanda I.

Bitva u Lipan ukončila boj za svobodu svědomí, jenž logicky přešel i v boj za svobodu politickou a sociální, zvrátivši výsledky revoluce husitské, nejprve po stránce sociální, dříve ještě než revoluce sama k svobodě sociální prakticky vyžrála, připravila pád po stránce politické a porážku po stránce náboženské.

Přes to, že víme, jakou část viny měli sami nositelé revoluce na tomto výsledku, bylo by nespravedливо a nesprávnо, přičítati jim hlavní část viny. Byli to lidé své doby a vykonali svým způsobem velký krok kupředu, ale byli zákeřně, násilím a předčasně umlčeni od těch, jichž vedoucí myšlenka byl stavovský egoismus. Tomu obětovali všechno, i přesvědčení náboženské i bezpečnost svého národa a státu. Není sporno, komu patří proto naše sympatie. I otázka, kdo více či méně prospěl svému národu, může být zodpověděna jediným způsobem, stejně jako otázka, čemu se máme naučiti pro přítomnost i budoucnost z této žalostné historické tragedie.

Dr. Jan Kolář.

LITURGICKÉ HNUTÍ.

(Dokončení.)

7.

Sestavil jsem informační přehled o liturgickém hnutí v evangelických církvích, v nichž je to pro nás zvlášť pozoruhodným a nápadným, neboť tam obyčejně naši lidé očekávají chlad a neporozumění pro liturgii. Náčrtek obrazu ukazuje čtenářům těchto řádek, že i tam liturgie stoupla v kursu, jak jsem se pokusil pojednati na základě novějších spisů, totiž Pfennigsdorfovy¹⁾ a Niebegalloy²⁾ Praktické teologie, Dietze³⁾, Strewe-a⁴⁾ i Otty⁵⁾).

Při svém výkladu sledoval jsem též praktický cíl, abych přispěl ku zdravé orientaci ve vlastních řadách ČČS: Jakého druhu máme my liturgii v širším i užším smyslu, zda jsme šli dosud

¹⁾ 2. sv., Bertelsmann, Gütersloh, 1930, 353—385.

²⁾ 2. sv., Mohr (Siebeck), Tübingen, 1919, 1—246.

³⁾ Otto Dietz, Die liturgische Bewegung der Gegenwart im Lichte der Theologie Luthers, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1932, stran 43.

⁴⁾ Lic. Adolf T. Strewe, Die Liturgie als Handeln und Schauen. Strauch, Leipzig, 111 stran.

⁵⁾ Rudolf Otto, Das Heilige (Über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen). 4. Aufl., Breslau, Trewendt und Granier 1920, stran 216.